

بررسی وضعیت موجود والیبال ایران با ارائه برنامه اجرایی در راستای بهبود مستمر

محمد کشتی‌دار^۱، مهدی طالب‌پور^۲، فاطمه شیرمهنجی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۸/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۳/۳۰

پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم تحقیقات و فناوری

چکیده

هدف تحقیق حاضر توصیف وضع موجود والیبال در ایران با ارائه برنامه اجرایی در راستای بهبود مستمر است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته توصیف وضع موجود والیبال استان‌هاست که روایی محتوایی و پایایی آن تأیید شد. جامعه آماری شامل کلیه استان‌های کشور (۳۰ استان) بود. حجم نمونه آماری از طریق تعیین n نمونه در مطالعه راهنما برابر ۱۲ استان به‌دست آمد. روش تحقیق از نوع پیمایشی، تحلیل محتوا و اقدام موردی است. یافته‌های پژوهش بر اساس آزمون کای اسکوئر نشان داد در رویکرد پشتیبانی نرم، در مؤلفه نیروی انسانی، به‌ویژه داوران و مربیان فعال، منابع مالی و حمایت‌کنندگان مالی، توسعه علمی و پژوهشی و فناوری اطلاعات (ICT) و توسعه استاندارد و ارزیابی، به‌خصوص در بخش سالن‌های آموزشی و زمین‌های روباز، محیط حقوقی، مدیریت و برنامه‌ریزی، به‌ویژه در بخش مسابقات داخلی استان‌ها و توسعه فرهنگی تفاوت معنی‌داری در مقایسه نسبت‌ها وجود دارد ($P < 0/05$). در تمام این موارد ۷۰ درصد استان‌ها در سطح بسیار پایینی قرار دارند. در مؤلفه نهادها و تشکیلات تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. در مبحث پشتیبانی سخت که شامل امکانات و زیرساخت و تجهیزات ورزشی است، به‌ویژه در بخش سالن‌های در دست ساخت، زمین‌های والیبال ساحلی و سایر تجهیزات ورزشی تفاوت معنی‌داری ($P < 0/05$) وجود داشت و ۸۲ درصد استان‌ها در سطح پایینی قرار دارند بنابراین وضع موجود والیبال استان‌ها به لحاظ رویکرد پشتیبانی نرم و سخت ناهمگون است؛ بنابراین با توجه به مقایسه با وضع مطلوب (Bench-Marking)، سوات (SOWT) به‌دست آمد. راهکارهای اجرایی توسعه ورزش والیبال بر اساس کمبودها و نظر خبرگان و استفاده از فرصت‌ها جمع‌بندی و وزن‌دهی شد و ملاک افزایش کمی راهکارهای توسعه، متوسط نرخ رشد جمعیت ورزشکار در دوره‌های سه تا پنج و ده ساله بوده است که از طریق نظر کارشناسان اولویت‌بندی شد.

کلیدواژه‌های فارسی: برنامه اجرایی، توسعه والیبال.

۱. دانشیار دانشگاه بیرجند (نویسنده مسئول)
Email: Mohammad_kash2002@yahoo.ca

۲. دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد

۳. کارشناس ارشد تربیت بدنی
Email: mtalebpour@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد تربیت بدنی

مقدمه

امروزه، سازمان‌ها ناگزیرند به‌طور دائم بر رویدادهای داخلی و خارجی نظارت کنند تا بتوانند در زمان مناسب و بر حسب ضرورت، خود را با تغییرات سازگار کنند. سازمان‌ها باید به شیوه‌ای اصولی این تغییرات را شناسایی و خود را با آن‌ها وفق دهند. در دنیای کنونی که با سرعتی سرسام آور در حال تغییر است دیگر نمی‌توان از تصمیم‌گیری‌های یکباره و مبتنی بر قضاوت‌های شهودی استفاده کرد. امروزه، سازمان‌هایی موفق خواهند بود که بتوانند از علم و مدیریت راهبردی نهایت استفاده را ببرند (۱-۴). راه‌کارها گاهی از موضع قدرت تعریف می‌شوند و زمانی برای فائق آمدن بر مسائل ارائه می‌شوند؛ از این رو برای داشتن توانایی رویارویی با موقعیت‌های خاص، باید جهت‌گیری‌های راهبردی سازمان‌ها و دلیل اهمیت آن‌ها مطالعه شود (۳، ۴). دقت در این ملاحظات نشان می‌دهد که در سازمان حوزه‌های مسئولیتی‌ای وجود دارد که در حیطه هیچ‌یک از مدیریت‌های تخصصی قرار نمی‌گیرد که همان «مدیریت راهبردی» است. «مدیریت راهبردی» برای تعیین مسیر، تحقق هدف‌ها، ایجاد فضای همراه با تعهد مشترک درباره برنامه‌ها و حرکت به سوی موفقیت تعریف شده است (۵). دانشمندان بسیاری اهمیت برنامه‌ریزی را از جنبه‌های مختلف بررسی کرده‌اند و همگی بر همبستگی برنامه‌ریزی راهبردی با عملکرد مطلوب سازمان‌ها توافق دارند و معتقدند که برنامه‌ریزی راهبردی فرآیندی پویا و منطقی است (۲-۵، ۷). فرای و استونر^۱ (۱۹۹۵)، برنامه‌ریزی راهبردی را ابزار مدیریتی توانمندی تعریف می‌کند که برای کمک به سازمان‌های کوچک طراحی می‌شود تا آن‌ها به صورت رقابتی، خود را با تغییرات پیش‌بینی شده محیط تطبیق دهند (۲، ۳). از نظر لرنر^۲ (۲۰۰۰) برنامه‌ریزی راهبردی فرآیند تغییر سازمانی مستمر و پیچیده‌ای است که به آینده نظر دارد و بر پیش‌بینی آینده متمرکز است (۳). راماینوجام ونکرامان^۳ (۱۹۸۷) و نیز ولیاث و شورتل^۴ در سال ۱۹۹۳ ویژگی‌های سیستم برنامه‌ریزی راهبردی را در درون‌گرایی، برون‌گرایی، یکپارچگی وظیفه‌ای، مشارکت افراد کلیدی، استفاده از فنون تحلیلی، خلاقیت در برنامه‌ریزی و تمرکز بر کنترل می‌دانند. برخی مدل‌های مهم شامل: فرآیند برنامه‌ریزی جامع تایلر^۵، رایت^۶، هیل^۷، برایسون^۸، ماندی

-
1. Fry and Stoner
 2. Lerner
 3. Romanujam and Venkatramman
 4. Veliyath and Shortell
 5. Taylor
 6. Writhe
 7. Hill
 8. Bryson

و پرمیاکس^۱، گلوئک^۲، رابسون^۳، استتیز^۴ که مخصوص سازمان‌های بزرگانند و مدل‌های برآیند برنامه‌ریزی راهبردی کارتر و مک نامارا^۵، مازور^۶ و فرای و استونر^۷ مخصوص شرکت‌های کوچک و متوسط‌اند. از مهم‌ترین مدل‌های برنامه‌ریزی راهبردی برای سازمان‌های کوچک مدل فرای و استونر (۱۹۹۵)، مدل مازور (۱۹۸۸) و مدل کارتر و مک نامارا (۲۰۰۱) است. مدل فرآیند برنامه‌ریزی راهبردی سازمان‌های بزرگ شامل: برنامه‌ریزی استراتژیک تایلر^۸، رایت^۹، رابسون^{۱۰}، هیل، دیوید^{۱۱} ماندی و پرمیاکس استینر^{۱۲} است (۲، ۳، ۸، ۱۰).

والیبال از رشته‌های جذاب و پرتعداد است و با توجه به تحقیقات، بعد از فوتبال نزد برنامه‌ریزان ورزشی بسیار حائز اهمیت است (۱۳). سابقه این رشته در ایران بسیار طولانی است. رونق چشمگیر این رشته ورزشی بین سال‌های ۱۳۴۲ - ۱۳۵۰ بیشتر مشهود است (۱۲). در مناطق جغرافیایی کشور، به‌ویژه در شمال غرب، شمال شرق و نواحی مرکزی به این ورزش توجه ویژه‌ای شده است. در دهه اخیر، با توجه به حمایت همه‌جانبه فدراسیون والیبال، عناوین قهرمانی در مسابقات نوجوانان و جوانان در سطوح آسیایی و جهانی به‌دست آمده است (۱۲)، ولی عناوین کسب شده در سال‌های گوناگون، ناهمگون و ناپایدار بوده است. اگرچه تعداد ورزشکاران این رشته کم است، سطوح مهارتی آن‌ها نسبتاً خوب است و بیشتر بازیکنان از استان‌های تهران، مازندران و آذربایجان هستند (۱۵).

تعداد بازیکنان والیبال در سطوح قهرمانی و حرفه‌ای در رده بزرگ‌سالان بسیار اندک است و با توجه به حمایت چند باشگاه، همواره جمعیت زیادی از علاقه‌مندان ورزش والیبال از ادامه فعالیت و بازی در باشگاه‌ها باز می‌مانند. از طرف دیگر، هدایت و پشتیبانی نرم نظام‌گونه، قاعده‌مند و متکی بر اصول علمی در مسیر رشد و توسعه این رشته انجام نشده است. هرم ترقی در ابعاد والیبال تفریحی، قهرمانی، حرفه‌ای و آموزشی در جامعه ورزشی شکل نگرفته است؛ از این رو پشتوانه تعداد بازیکنان

-
1. Mondy & permeaux
 2. Giueck
 3. Rabson
 4. Steiner
 5. Garter & Mc Namara
 6. Mazur
 7. Fry & Stoner
 8. Taylor
 9. Writhe
 10. Rabson
 11. David
 12. Stener

زنده و نخبه در وضعیت کمی مناسبی قرار ندارد. بدین منظور تحقیق گسترده‌ای در زمینه وضع موجود والیبال کشور به لحاظ پشتیبانی نرم (نهادی، منابع انسانی، مالی، محیط حقوقی، مدیریت و برنامه‌ریزی، فناوری اطلاعات، توسعه علمی، توسعه فرهنگ، استاندارد و ارزیابی) و پشتیبانی سخت (امکانات، زیرساخت و تجهیزات) انجام نشده است. حلقه‌های مسیر ترقی والیبال در کشور گسسته و نامشخص است. بحث استعدادیابی و مراکز و نهادهای حمایت‌کننده مسیر ترقی ورزشکاران از سطوح آماتور تا سطح بالای مهارتی در برخی موارد مبهم است. وضعیت منابع انسانی دست‌اندرکار والیبال از قبیل مربی، داور، پرسنل و غیره مشخص نیست. ابعاد والیبال تفریحی، قهرمانی، آموزشی و حرفه‌ای به لحاظ برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و مراکز حمایت‌کننده آن‌ها به وضوح روشن نیست. بحث حمایت‌کنندگان مالی و امکانات و تجهیزات آن به صورت کمی مشخص نشده است. نحوه سیاست‌گذاری متمرکز یا غیر متمرکز آن بنا به استعداد محلی نامعلوم است. بررسی استانداردها و نحوه ارزیابی عملکرد با تکیه بر شاخص‌ها به درستی تعیین نشده است. به اهمیت والیبال آموزشی، به‌ویژه در مدارس کمتر پرداخته شده است (۱۶، ۱۴، ۱۱).

متأسفانه تحقیقات موجود در مورد والیبال کشور بیشتر بر متغیرهای جسمانی و روانی بازیکنان متمرکز بوده است و در مورد ساختار و هرم سازمانی والیبال کشور پژوهشی انجام نشده است، ولی در کشورهای دیگر برای توسعه والیبال در سطح ایلالتی و کشوری تحقیقات زیادی انجام شده است؛ به‌طور مثال برنامه استراتژیک انجمن والیبال کوئینزلند در استرالیا به طراحی برنامه راهبردی برای سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۲۰ پرداخته است. در این طرح روی بخش‌های مشارکتی، بازاریابی، تجاری و بازرگانی و ساختار اداری و تشکیلاتی ورزش والیبال کار شده است (۱۷-۲۱). در انگلستان طرح توسعه ورزش انجام شده است که بهبود فناوری اطلاعات، افزایش نیروی انسانی، توسعه باشگاه‌ها و تعامل باشگاه‌ها و مدارس از مهم‌ترین اهداف آن بوده است (۲۲، ۲۳). همچنین، برنامه‌ای کلی برای توسعه والیبال در سال‌هایی ۲۰۰۵-۲۰۰۹ طراحی شد (۲۸، ۲۹، ۳۳). سازمان ورزش و تفریحات سالم در جنوب استرالیا نیز طرحی راهبردی برای ساختن جامعه‌ای بهتر و سالم‌تر از لحاظ جسمی و ذهنی تهیه کرده است. این طرح برای سال‌های ۲۰۰۴-۲۰۰۷ انجام شده بود (۲۴). در کانادا برنامه‌ریزان دانشگاهی برنامه‌ای راهبردی برای ارتقای کیفی و کمی والیبال بین دانشگاهی برای سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۸ طراحی کردند (۲۵، ۲۷). همچنین، در دانشگاه واترلو کانادا طرحی در زمینه منابع انسانی والیبال انجام شد که بسیار موفق بوده است (۳۰، ۳۱). در دانشگاه آریزونای آمریکا طرحی راهبردی برای گسترش والیبال زنان در سال ۲۰۰۵ تهیه شد (۲۶). از تحقیقات مشابه اجرایی در ایران می‌توان به طرح جامع ورزش کشور (۱۳۸۲) اشاره کرد. در این طرح مؤلفه‌های مورد بررسی شامل: توسعه ورزش همگانی، تعلیم و تربیتی، قهرمانی، حرفه‌ای، نهادها،

منابع انسانی، منابع مالی، محیط حقوقی، فرهنگ ورزشی، مدیریت و برنامه‌ریزی، استاندارد و ارزیابی، فناوری اطلاعات (ICT) در پشتیبانی نرم و توسعه امکانات و تجهیزات در پشتیبانی سخت بودند (۷). تحقیق مشابه دیگر در مورد کشتی انجام شده است که مؤلفه‌های مورد بررسی آن مأموریت، اهداف، سیاست‌ها و... بوده است (۸).

با رونق چشمگیر والیبال در استان‌ها نظر برنامه‌ریزان والیبال می‌تواند به سوی استان‌های فعال جلب شود. بدین منظور در این پژوهش سعی می‌شود با شناخت وضع موجود ورزش والیبال کشور بر اساس اعداد و ارقام و مقایسه آن با وضع مطلوب؛ یعنی کشورهای پیشرفته، راه‌کارهای اجرایی با رویکرد علمی در چشم‌اندازهای سه تا پنج و ده ساله تدوین شود. پژوهش حاضر به سؤالات اساسی زیر پاسخ خواهد داد:

- ۱- وضع موجود ورزش والیبال در کشور ایران چگونه است؟ (سیاست‌ها، اهداف، روش‌های اجرا، منابع انسانی، مالی و ...) (مقایسه استان‌ها)؛
- ۲- وضع موجود والیبال در مقایسه با استانداردها چگونه است؟ (ترسیم وضع مطلوب بر اساس شاخص‌های استاندارد موجود) (Bench-marking)؛
- ۳- فرصت‌ها^۱، تهدیدات^۲، نقاط قوت^۳ و ضعف^۴ (SWOT) در والیبال کشور چیست؟ با توجه به وضع موجود والیبال کشور ایران چه راه‌کارهای اجرایی می‌تواند سرعت ترقی را در مسیر شاخص‌های استاندارد افزایش دهد؟
- ۴- راه‌کارهای اجرای برای بهبود مستمر والیبال در ایران چگونه طراحی می‌شود؟

روش‌شناسی پژوهش

روش انجام این تحقیق پیمایشی، تحلیل محتوا و اقدام موردی است که اطلاعات آن به‌صورت میدانی و با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته و مصاحبه جمع‌آوری شده است (پرسشنامه وضع موجود والیبال استان‌ها). روایی محتوایی^۵ پرسشنامه از طریق مراجعه به دو گروه کارشناس خبره والیبال و متخصصان مدیریت و برنامه‌ریزی در تربیت بدنی به‌دست آمده است. پایایی پرسشنامه از طریق مطالعه راهنما روی پنج مرکز استان و به‌کارگیری روش آلفای کرونباخ^۶ محاسبه شد که

-
1. Opportunities
 2. Threats
 3. Strengths
 4. Weaknesses
 5. Content validity
 6. Alpha chorenbech

پایایی درونی سؤالات در تمامی مؤلفه‌ها بیش از مقدار ($t=0/72, P<0/05$) به‌دست آمد. پرسشنامه مذکور شامل مؤلفه‌های پشتیبانی نرم (توسعه نهادی، محیط حقوقی، منابع انسانی، منابع مالی، مدیریت و برنامه‌ریزی، فناوری اطلاعات (ICT)^۱، استاندارد و ارزیابی، علمی-پژوهشی و فرهنگی) و مؤلفه‌های پشتیبانی سخت (امکانات، زیرساخت و تجهیزات) است. پرسشنامه‌ها از طریق مراجعه و مصاحبه با کارشناسان هیئت‌های والیبال مراکز استان‌ها تکمیل شد. پس از آن داده‌ها وارد نرم‌افزار spss نسخه ۱۳ شد و با استفاده از آزمون‌های آماری (درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار، کای اسکور یا χ^2) و مقایسه وضع موجود با وضع مطلوب، نقاط قوت، ضعف، تهدیدات و فرصت‌ها به‌دست آمد (SWOT). تعیین الگوی مبنای بر اساس وضع موجود کشورهای صاحب‌نام و شاخص‌های استاندارد از طریق جستجوی اینترنتی در برخی شاخص‌ها انجام شده است که از محدودیت‌های اساسی تحقیق به شمار می‌رود؛ به طور مثال وضع مطلوب (به ازای هر ۱۲ ورزشکار والیبال آموزشی و رقابتی یک مربی یا داور، به ازای هر ۱۰۰ ورزشکار والیبال یک سالن آموزشی یا رقابتی، به ازای هر ۱۰۰ ورزشکار والیبال داشتن تجهیزات رقابتی، آموزشی و کمک آموزشی رشته والیبال اعم از میله، پرچم، سبد حمل توپ، تور، تابلوی امتیازات، شماره‌انداز و ...، به ازای هر ۱۰۰ ورزشکار والیبال یک زمین روباز یا ساحلی و به ازای هر ۵۰۰ ورزشکار والیبال یک کارمند و ...). در نهایت، راهبردهای کیفی و راه‌کارهای کمی سه تا پنج و ده ساله برای توسعه والیبال استان‌های کشور با توجه به فرمول تعیین میزان رشد و نظرات کارشناسان وزن‌دهی و الویت‌بندی شد. مؤلفه‌های تحت بررسی عبارتند از: مؤلفه‌های پشتیبانی نرم (توسعه نهادی، محیط حقوقی، منابع انسانی، منابع مالی، مدیریت و برنامه‌ریزی، فناوری اطلاعات (ICT)^۲، استاندارد و ارزیابی، علمی-پژوهشی و فرهنگی) و مؤلفه‌های پشتیبانی سخت (امکانات و زیرساخت و تجهیزات). شاخص‌ها بر اساس مؤلفه‌های تحت بررسی تعیین و در توصیف وضع موجود به‌کار گرفته شدند (جدول ۱ و ۲).

جامعه آماری تحقیق شامل وضع موجود والیبال کلیه استان‌های کشور (۳۰ استان) می‌شود. برای تعیین تعداد نمونه، پرسشنامه در پنج استان به‌طور تصادفی اجرا شد و حجم نمونه مناسب از طریق تعیین n نمونه برابر دوازده استان به‌دست آمد. سپس، از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده استان‌های خراسان جنوبی، خراسان شمالی، خراسان رضوی، یزد، سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی، گلستان، مازندران، مرکزی، گیلان، همدان و تهران در گستره حجم نمونه قرار گرفتند.

1. International Communication Technology
2. Bench-marking

بر اساس نمونه‌مقدماتی که پنج‌تایی است، واریانس برآورد شد که برابر با ۰/۰۱۳ بود.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. نتایج مقایسه نسبت‌ها در شاخص‌های هشت مؤلفه با رویکرد پشتیبانی نرم در والیبال استان‌ها

مؤلفه	آزمون	χ^2 خی دو	p-value سطح معنی‌داری
برابری نسبت هیئت‌ها به جمعیت ورزشکار در همه استان‌ها		۰/۲۹	۶/۱۶۷
برابری نسبت کارمندان هیئت‌ها به جمعیت ورزشکار استان‌ها		۶۸/۶۲۳*	۰/۰۱
برابری نسبت داوران به جمعیت ورزشکار استان‌ها		۴۱/۲۳۴*	۰/۰۱
برابری نسبت مربیان فعال به جمعیت ورزشکار استان‌ها		۴۸/۹۹۱*	۰/۰۱
برابری میانگین بودجه مالی هیئت‌ها در استان‌ها		۱۴/۳۵۸*	۰/۰۲۶
برابری نسبت حمایت‌کنندگان مالی در استان‌ها		۱۳/۱*	۰/۰۱۸
برابری نسبت فراوانی مقالات والیبال ارائه شده در استان‌ها		۸/۷۴۱	۰/۰۶۸
برابری نسبت فراوانی کتب والیبال موجود در هیئت‌های استان‌ها		۱۸/۰۸۲*	۰/۰۱۲
برابری نسبت حضور در مسابقات والیبال ساحلی به جمعیت ورزشکار در استان‌ها		۲/۷۱۴	۰/۲۵۷
برابری میانگین تیم‌های شرکت‌کننده در مسابقات والیبال داخل استان‌ها		۲۶۲/۵۰۳*	۰/۰۱
برابری نسبت میانگین نخبه‌ها در استان‌ها		۵۱/۷۸۷*	۰/۰۱
برابری نسبت مدال‌ها در استان‌ها		۲۶/۸۱۸*	۰/۰۱
برابری نسبت جمعیت ورزشکار والیبال به جمعیت کل استان‌ها		۱۱۱۸/۶۵۱*	۰/۰۱
برابری ساعات پخش برنامه‌های ورزشی در استان‌ها		۷/۶۳	۰/۱۰۶
برابری نسبت فراوانی رایانه موجود در هیئت‌ها در استان‌ها		۳	۰/۵۵۸
برابری نسبت کلیه کلاس‌های داوری، مربیگری و ارتقاء به جمعیت ورزشکار والیبال در استان‌ها		۱۶/۲۵۹*	۰/۰۱۴

*سطح معنی‌داری ($P > 0.05$)

در مؤلفه مدیریت و برنامه‌ریزی مشخصات فردی رؤسای هیئت‌های والیبال در استان‌های تحت بررسی جمع‌آوری و مشاهده شد که میزان تحصیلات بیشتر رؤسا در حد دیپلم است. تنها در استان مازندران میزان تحصیلات رئیس هیئت والیبال آن دکتری غیر تخصصی است. به لحاظ سابقه ورزش والیبال تنها در استان‌های گلستان، سیستان و بلوچستان و یزد این رؤسا سابقه والیبال داشتند. میانگین سنی رؤسای هیئت‌ها ($x = 50/8$) بیش از ۵۰ سال بود (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج مقایسه نسبت‌ها در شاخص‌های هشت مؤلفه با رویکرد پشتیبانی سخت در والیبال استان‌ها در والیبال استان‌ها

شاخص	نوع مؤلفه آزمون	χ^2 کاسکور	P-Value
برابری نسبت سالن‌های تمرینی و آموزشی به جمعیت ورزشکار		۱۴/۳۳*	۰/۰۲۶
برابری نسبت سالن‌های مسابقاتی به جمعیت ورزشکار		۳	۰/۷
برابری نسبت افراد استفاده‌کننده از هر سالن در هفته به جمعیت ورزشکار		۷۹/۶۷۶*	۰/۰۱
برابری نسبت توپ‌های تمرینی و آموزشی به جمعیت ورزشکار		۱۴۵/۴۱۳*	۰/۰۱
برابری نسبت توپ‌های رقابتی به جمعیت ورزشکار		۱۱/۱۳۸	۰/۰۸۴
برابری نسبت زمین‌های روباز والیبال به جمعیت ورزشکار		۱۱/۸۴۶*	۰/۰۲۷
مقایسه فراوانی نسبت توپ‌های والیبال در استان‌ها		۱۰۹۶/۶۲۷*	۰/۰۱
مقایسه نسبت فراوانی میله‌ها در استان‌ها		۷۴/۲۶۲*	۰/۰۱
مقایسه نسبت فراوانی پرچم‌ها در استان‌ها		۵۶/۲۶۷*	۰/۰۱
مقایسه نسبت فراوانی سبدهای حمل توپ در استان‌ها		۹/۵	۰/۰۹۱
مقایسه فراوانی تور والیبال در استان‌ها		۱۵*	۰/۰۲
مقایسه نسبت فراوانی اسکوربورد در استان‌ها		۱۳/۵۹۱*	۰/۰۳۵
مقایسه نسبت فراوانی شمارانداز در استان‌ها		۳۴/۹۳۹*	۰/۰۱
مقایسه نسبت افراد استفاده‌کننده از هر توپ به جمعیت ورزشکار		۳/۲۷۸	۰/۷۷۳

*سطح معنی داری ($p < 0.05$)

راهبردهای کیفی توسعه والیبال کشور

راه‌کارهای کیفی بر اساس نظرات ۴۰ نفر از کارشناسان خبره والیبال از طریق تکمیل پرسشنامه به‌دست آمده و سپس بر اساس کمبودها، توسط محقق جمع‌بندی و وزن‌دهی شده است (جدول ۳).

جدول ۳. راه‌کارهای کیفی توسعه ورزش والیبال ایران

ردیف	راهکارهای کیفی	وزن
۱	همسان‌سازی امکانات و زیرساخت‌های مورد نیاز ورزش والیبال در استان‌ها و شهرستان‌های محروم و برقراری عدالت	۳۳
۲	افزایش بودجه هیئت‌های والیبال استانی	۳۱
۳	ارتباط مؤثر فرآیند استعدادیابی والیبال در مدارس با هیئت‌های والیبال مستقر در استان‌ها و پایگاه‌های قهرمانی	۳۰
۴	ایجاد بستر مناسب برای برقراری ارتباط مؤثر بین حمایت‌کنندگان مالی و باشگاه‌ها و هیئت‌های ورزشی فعال در والیبال	۲۷
۵	توجه ویژه به استان‌های فعال میزان قطب‌های ورزش والیبال در کشور (استعدادیابی و توسعه ورزش حرفه‌ای)	۲۶
۶	توسعه باشگاه‌های آموزشی والیبال (بخش دولتی و خصوصی)	۲۵
۷	تدوین آیین‌نامه‌ها و قوانین حمایت‌کننده از ورزش والیبال در استان‌ها (به‌ویژه برای حامیان مالی)	۲۱
۸	ایجاد بستر مناسب برای فعال‌سازی مربیان و داوران غیرفعال در کشور	۲۰
۹	تهیه و توزیع لوح‌های فشرده آموزش والیبال در سطوح استانی و شهرستان‌ها	۱۹
۱۰	طراحی وب سایت ویژه والیبال کشور به‌طور فعال	۱۸
۱۱	تدوین تقویم‌های ورزش والیبال در هیئت‌های والیبال در ابعاد والیبال تفریحی، آموزشی، قهرمانی	۱۷
۱۲	طراحی نرم‌افزار ارزیابی وضع والیبال استانی از سوی فدراسیون ذی‌ربط	۱۶
۱۳	تلاش برای مدیریت تمرکززدایی به‌جای تمرکزگرایی در والیبال کشور	۱۵
۱۴	حمایت ویژه از توسعه‌دهندگان علمی ورزش والیبال	۱۴
۱۵	بهره‌گیری بیشتر از کارشناسان علمی ورزش والیبال در سطوح استانی و کشوری	۱۳

راه کارهای اجرایی کمی توسعه والیبال کشور

تدوین راه کارهای کمی بر اساس کمبودها و دیدگاه‌های کارشناسان در توصیف وضع موجود انجام شده است که بر مبنای هر یک از شاخص‌های تحت بررسی، به ترتیب پشتیبانی نرم به سخت قرار گرفته است.

برای تدوین این راه کارها ابتدا میانگین کمبودها در هر مؤلفه از طریق میزان موجود در شاخص تعیین شد. سپس، میانگین تعداد جمعیت ورزشکار استان‌های تحت بررسی به دست آمد. نرخ رشد این جمعیت طی پنج سال گذشته محاسبه و از این سناریو برای تعیین پیش‌بینی رشد از فرمول تعیین میزان رشد در پنج سال آینده استفاده شد. تشخیص مقدار کمبود با توجه به رشد سال آینده نیز از طریق تناسب محاسبه شد و مقدار آن به درصد در راهبردهای کمی آورده شده است.

$$P_0 = p(1+r)^t \quad \text{فرمول تعیین میزان رشد:}^1$$

$$P_0 = \text{میزان مورد انتظار} \quad t = \text{دوره یا سال‌ها}$$

$$P = \text{میزان موجود} \quad r = \text{نرخ رشد سالانه}$$

۱- راه کارهای اجرایی سه تا پنج ساله و ده ساله در پشتیبانی نرم^۲

تدوین راه کارهای اجرایی پشتیبانی نرم، به ترتیب مؤلفه‌های تحت بررسی در این بخش بوده است:

- ۱- افزایش ۵۰ درصدی نیروهای انسانی ثابت در هیئت‌های ورزشی استان‌ها اعم از: کارشناس، دبیر، مربی و داور در افق سه تا پنج ساله و ۱۰۰ درصدی در افق ده ساله؛
- ۲- ایجاد بستری مناسب برای فعال کردن مربیان با درجه‌های مربیگری یک، دو و سه ملی و بین‌المللی به میزان ۵۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۸۰ درصد در افق ده ساله؛
- ۳- افزایش تعداد مربیان بدن‌ساز والیبال به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد در افق ده ساله؛
- ۴- ایجاد بستر مناسب برای افزایش تعداد حامیان مالی به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد در افق ده ساله؛
- ۵- افزایش تعداد مقالات پژوهشی والیبال در استان‌ها به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۳۰۰ درصد در افق‌های ده ساله؛
- ۶- افزایش تعداد کلاس‌های مربیگری و داوری و ارتقاء آن به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد در افق ده ساله؛

۱. زنجانی، ح. تحلیل جمعیت شناختی، انتشارات سمت، ۱۳۸۱، صفحه ۲۵۹.

- ۷- افزایش کمی تعداد اعزام به دوره‌های آموزشی تکمیلی خارج استانی به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد از افق ده ساله؛
- ۸- افزایش تعداد کتاب‌ها و لوح‌های فشرده آموزشی والیبال به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۳۰۰ درصد در افق ده ساله؛
- ۹- افزایش تعداد مسابقات درون استانی به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد در افق ده ساله (در ابعاد والیبال تفریحی، قهرمانی و حرفه‌ای)؛
- ۱۰- تشویق و حمایت از نخبگان والیبال در استان‌ها؛
- ۱۱- افزایش کمی جمعیت والیبالیست‌ها در استان‌ها به میزان ۱۰۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصد در افق ده ساله از طریق توسعه والیبال تفریحی و آموزشی؛
- ۱۲- ایجاد مراکز استعدادیابی در هیئت‌های والیبال استان‌ها و ایجاد ارتباط مؤثر و هماهنگ با مدارس دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در ۵۰ درصد از شهرستان‌ها در افق سه تا پنج ساله و کلیه شهرستان‌ها در افق ده ساله؛
- ۱۳- ارتباط تخصصی رشته تحصیلی رؤسا و دبیران هیئت‌های ورزشی استان به میزان ۵۰ درصد در افق سه تا پنج ساله و ۱۰۰ درصد در افق ده ساله؛
- ۱۴- افزایش ۱۰۰ درصدی مربیان فعال والیبال در روستاها در افق سه تا پنج ساله و ۲۰۰ درصدی در افق ده ساله.

ماتریس راه‌کارهای اجرایی کمی با سوات (swot): تدوین سوات بر اساس میزان کمبودها و نظرات کارشناسان خبره (۴۰ نفر) بوده است که موضوع و اولویت آن به ترتیب با توجه به جمع آن در نمونه تحت بررسی (وضع موجود والیبال استان‌های مورد مطالعه) و نظرات کارشناسان تهیه شده است.

جدول ۴. ماتریس راه‌کارهای کمی توسعه ورزش والیبال کشور با سوات (Swot) در پشتیبانی سخت

سوات						راه‌کارهای کمی در پشتیبانی سخت
افزایش تعداد توپ رقابتی، تور، میله، پرچم، تابلوی امتیازات	افزایش تعداد سالن‌های مسابقاتی والیبال	افزایش تعداد زمین‌های ساحلی	افزایش تعداد زمین‌های رولاز والیبال	افزایش تعداد توپ تفریحی، آموزشی و سبد حمل توپ	افزایش تعداد سالن‌های تفریحی و آموزشی	علاقه‌مندی مردم بیشتر استان‌ها به والیبال در طی سال‌های متمادی
	*	*	*	*	*	وجود استعداد بالقوه در جوانان بسیاری از استان‌ها
		*				شرایط جوی بهینه در برخی از استان‌ها (نیاز نداشتن به سالن سرپوشیده)
						کم‌توقع بودن برخی استان‌ها
*	*	*	*	*	*	فعالیت ورزشی والیبال کارمندی در استان‌ها
*	*	*	*	*	*	فعالیت ورزشی والیبال دانش‌آموزی

افزایش تعداد توپ رقابتی، تور، میله، پرچم، تابلوی امتیازات	افزایش تعداد سالن‌های مسابقاتی والیبال	افزایش تعداد زمین‌های ساحلی	افزایش تعداد زمین‌های رولاز والیبال	افزایش تعداد توپ تمرینی، آموزشی و سبد حمل توپ	افزایش تعداد سالن‌های تمرینی و آموزشی	سوات
*	*	*	*	*	*	راه‌کارهای کمی در پشتیبانی سخت
						ناهمگون بودن استان‌ها در وضع موجود در بیشتر مؤلفه‌ها
						کمبود کارمندان و مسئولان در هیئت‌ها
						کمبود مربیان و داوران، به‌ویژه مربیان فعال در استان
						کمبود کلاس‌های داوری، مربیگری و ارتقاء
						استفاده نکردن از کارشناسان خبره و متخصصان علمی والیبال
						کمبود اعزام به دوره‌های آموزشی تکمیلی خارج از استان
						کمبود حامیان مالی و کمبود بودجه
						کمبود مقالات ورزشی، کتاب‌های والیبال و لوح‌های فشرده آموزشی در هیئت‌ها
*	*	*	*	*	*	کم بودن تعداد مسابقات داخلی استانی
						ضعف مدیریت و غیرمرتبط بودن تخصص مدیران در هیئت‌ها
*	*	*	*	*	*	کم بودن جمعیت ورزشکار والیبال
*				*	*	کمبود تجهیزات (توپ، تور و ...) در هیئت‌ها
	*	*	*		*	کمبود زمین‌های رولاز
		*	*		*	نبود زمین والیبال ساحلی
	*	*	*		*	نبود سالن‌های در دست احداث آموزشی و رقابتی
						کمبود کلاس‌ها
						نداشتن بانک اطلاعاتی و ارتباط با ورزش والیبال استانی
*	*	*	*	*	*	فعال نبودن آموزش و پرورش در امر استعدادیابی و ارتباط مؤثر آن با هیئت‌ها
						ضعف امکانات و تجهیزات مناسب سنجش استعدادیابی
*	*	*	*	*	*	بی‌توجهی به والیبال در مدارس
						نبود برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در مورد ورزش والیبال در استان‌ها
		*	*			فضاهای طبیعی از جمله پارک‌ها
*	*	*	*	*	*	قوانین و مقررات حمایتی از ورزش استان‌ها در برنامه چهارم توسعه
	*	*	*	*	*	نگاه مناسب مردم بیشتر استان‌ها به ورزش
	*	*	*	*	*	تأکید تعالیم دینی به پرداختن به ورزش و اهمیت آن از سوی مسئولان

افزایش تعداد توپ رقابتی، تور، میله، پرچم تایلوئی امتیازات	افزایش تعداد سالن‌های مسابقه‌ای والیبال	افزایش تعداد زمین‌های ساحلی	افزایش تعداد زمین‌های روناز والیبال	افزایش تعداد توپ تفریحی، آموزشی و سبد حمل توپ	افزایش تعداد سالن‌های تفریحی و آموزشی	سوات
*	*	*	*	*	*	راه‌کارهای کمی در پشتیبانی سخت زندگی ماشینی و غیرفعال مردم استان‌ها
						افزایش قیمت تجهیزات و لوازم ورزشی موجود در استان‌ها
						افزایش هزینه سیستم‌های سرمایشی و گرمایشی اماکن ورزشی
						افزایش هزینه نگهداری سالن‌های سرپوشیده در استان‌ها
	*	*	*		*	مسافت جغرافیایی برخی استان‌ها تا محل برگزاری مسابقات
						نبودن بودجه مالی کافی برای رشد این رشته در استان‌ها
						کمبود تبلیغات در این زمینه
						نبود برنامه مناسب استعدادیابی در این رشته در انسان‌ها
						به‌کارگیری افراد غیرمتخصص در هیئت‌ها و کمیته‌های ورزشی
						باندبازی در هیئت‌های ورزشی

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به هدف تحقیق، بررسی جامعی روی تمامی جنبه‌های والیبال شد که شامل ۱۱ مؤلفه از جمله: تشکیلات و نهادها، منابع انسانی، منابع مالی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و غیره است. وضع موجود با وضع مطلوب مقایسه شد که ترسیم وضع مطلوب بر اساس جستجوی اینترنتی بوده است؛ بنابراین در برخی شاخص با محدودیت مواجه‌ایم. بر اساس آزمون مقایسه نسبت‌ها، در نسبت فراوانی هیئت‌ها به جمعیت ورزشکار استان‌ها هیچ‌گونه تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. این موضوع را می‌توان دال بر این دانست که جمعیت ورزشکار استان‌ها متناسب با تعداد هیئت‌هاست، ولی بیشتر هیئت‌های استان‌ها طی مصاحبه انجام شده غیرفعال بودند. با توجه با این موضوع افزایش هیئت‌های فعال ضروری به نظر می‌رسد و از طرف دیگر باید انگیزه مردم استان‌ها را برای روی آوردن به والیبال افزایش داد. تحقیقی که در سازمان ورزش و تفریحات سالم در جنوب استرالیا انجام شده است نشان می‌دهد هدف آن‌ها از انجام این طرح

راهبردی، ساختن جامعه‌ای بهتر و سالم‌تر از لحاظ جسمی و ذهنی بوده است. آن‌ها روی منابع انسانی تأکید بیشتری داشته‌اند و از جمله اهداف مشترکشان داشتن رهبری به‌عنوان هدفی مشترک بوده است. محققان دریافتند که باید برای توسعه والیبال، ساختاری هدفمند و راهنما در رأس جامعه باشد تا بتواند مردم را به سوی رشته ورزشی خاص سوق دهد (۱۷، ۱۹). این ساختارها در جامعه ما می‌توانند همان هیئت‌های ورزشی فعال باشند. تعداد تشکیلات فعال نیز در استان‌ها اندک است که خود از دلایل عدم پیشرفت والیبال در بسیاری از استان‌هاست. طرحی که در انگلستان برای توسعه کلی ورزش انجام شده است نشان‌دهنده این موضوع است. در این طرح روی افزایش و توسعه باشگاه‌ها و تعامل باشگاه‌ها و مدارس تأکید شده است (۲۲، ۲۵). همچنین در استرالیا طرحی که در زمینه ورزش والیبال انجام شده حکایت از همین موضوع دارد. در این طرح یکی از اهداف، گسترش ساختار اداری و تشکیلاتی ورزش والیبال بوده است. هرچه تشکیلات فعال بیشتر باشد، می‌توان انتظار جامعه ورزشکار بیشتری را در این ورزش داشت (۱۹).

در آزمون نسبت جمعیت کارمندان در هیئت‌ها به جمعیت استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی همه استان‌های مورد بررسی در این مورد در یک سطح نبوده‌اند که می‌تواند از کمبود منابع انسانی حکایت داشته باشد. سرانجام کارمندان در استان‌ها کم است؛ یعنی به تعداد بسیار زیادی از ورزشکاران یک نفر کارمند خدمات رسانی می‌کند. آزمون نسبت مربیان به جمعیت ورزشکار در استان‌های تحت بررسی تفاوت معنی‌داری را نشان نداده است. با توجه به این آزمون در می‌یابیم که اگر جمعیت ورزشکار در استان‌ها کم است، به همان نسبت نیروی مربی هم کم است پس باید نسبت و فراوانی مربیان افزایش پیدا کند؛ به همین دلیل است که در بیشتر طرح‌های راهبردی که در کشورهای دیگر انجام شده، بر نیروی انسانی فعال تأکید زیادی شده است (۱۸، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۹، ۳۲). در طرح راهبردی‌ای که در انگلستان روی ورزش والیبال در سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۹ انجام شده است بر آموزش و توسعه مربی تأکید زیادی شده است، به طوری که برای گذر از سطوح پایین مربیگری داشتن سابقه کار سه تا پنج سال ضروری است (۲۵).

آزمون نسبت داوران به جمعیت ورزشکار در استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری نشان داده است؛ یعنی فراوانی داورها به نسبت جمعیت ورزشکار در یک سطح نبوده است. در استان‌هایی که جمعیت ورزشکار بیشتری داشته‌اند، فراوانی داوران نیز بیشتر بوده است که به افزایش نیروی انسانی درگیر در ورزش والیبال اشاره دارد.

در آزمون نسبت مربیان فعال به جمعیت ورزشکار استان‌ها تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی همه استان‌های مورد بررسی به لحاظ فراوانی مربیان فعال در یک سطح نیستند. در استان‌هایی مثل گلستان، مازندران و آذربایجان غربی تعداد مربیان بیشتر است، ولی در سایر استان‌ها تعداد مربیان فعال کم است. از این موضوع می‌توان دریافت که هر چه نسبت فراوانی مربیان بیشتر باشد، جمعیت ورزشکار نیز بیشتر خواهد شد. در یکی از طرح‌هایی که در دانشگاه واترلو کانادا در زمینه منابع انسانی رشته ورزشی والیبال انجام شده است، مقوله‌ای بسیار مهم مد نظر برنامه‌ریزان قرار گرفته است و آن نظارت و مدیریت بر مربیان ورزش والیبال و بسیاری از افراد داوطلب و مربیان پاره وقت است (۳۱). نظارت مربیان و تشویق آن‌ها چه از لحاظ مادی و غیره می‌تواند مشوقی برای کارکرد بهتر آن‌ها باشد و در آن‌ها انگیزه بیشتری به وجود آورد.

در مؤلفه توسعه محیط حقوقی ملاحظه می‌شود استان‌هایی که جمعیت ورزشکار بیشتری دارند، حمایت‌کنندگان بیشتری نیز دارند؛ برای مثال برخی استان‌ها حامیان مالی بیشتری دارند؛ مانند کارخانجات، شرکت‌های دولتی و خصوصی و مثلاً در استان خراسان رضوی از کمک‌های ستاد مبارزه با مواد مخدر برای پیشبرد ورزش والیبال استفاده می‌شود یا در استان گلستان و مازندران شرکت‌های خصوصی، نهادها، سازمان‌های دولتی، مراکز تولیدی صنعتی و غیره در ورزش سرمایه‌گذاری کرده‌اند. در استان مازندران ۱٪ از اعتبارات بانک‌ها هم در ورزش به کار گرفته می‌شود و از کمک‌های مردمی نیز استفاده می‌شود. در سایر استان‌های ضعیف از مستندات قانونی برای توسعه والیبال استفاده نمی‌شود که شاید به دلیل آگاه نبودن مدیران ذی‌ربط باشد؛ به عنوان مثال از بعضی قوانین مثل استفاده از ۱٪ اعتبارات بانک‌ها اطلاع درستی در هیئت والیبال وجود ندارد. در مبحث منابع مالی ملاحظه می‌شود که آزمون برابری میانگین بودجه برای کلیه استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری را نشان داده است؛ بدین معنی که میانگین بودجه هیئت‌ها در استان‌های مورد بررسی از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ در یک سطح نبوده است و استان‌هایی مثل خراسان رضوی، گلستان و مازندران میانگین بودجه بهتری داشته‌اند و استان‌های دیگر در سطح متوسطی از میانگین بودجه قرار داشته‌اند. می‌دانیم که برای پیشرفت هر کاری داشتن بودجه کافی شرط لازم است. در بسیاری از تحقیقات و طرح‌های راهبردی که در کشورهای دیگر هم انجام شده است اختصاص بودجه کافی به ورزش والیبال اهمیت زیادی داشته است (۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۴، ۳۰، ۳۲). افزایش نرخ رشد بودجه در استان‌های خراسان رضوی، گلستان و مازندران بیشترین و در سایر استان‌ها کمترین رشد را نسبت به جنسیت ورزشکار داشته است.

در آزمون نسبت حامیان مالی به جمعیت ورزشکار تفاوتی معنی‌دار وجود دارد؛ یعنی استان‌هایی که جمعیت ورزشکار بیشتری دارد، حامیان مالی بیشتری نیز دارند و به‌عکس. مشاهده می‌شود که استان‌های ضعیف حامیان مالی کمتری دارند. با توجه به اطلاعات به‌دست آمده از پرسشنامه می‌توان نتیجه گرفت که در سال‌های اخیر استان‌های ضعیف در والیبال تنها یک حامی مالی داشته‌اند، در حالی که در بسیاری از طرح‌های راهبردی که در کشورهای دیگر انجام شده است، مبحث مشارکت و بازاریابی از اهداف عمده بوده است (۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۶)؛ به عنوان مثال در استرالیا در طرحی راهبردی که برای ورزش والیبال طی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۲۰ پیاده شده است، روی بخش‌های مشارکتی، بازار یابی، تجاری، بازرگانی و غیره تأکید شده است (۱۶). در بخش مدیریت و برنامه‌ریزی مشاهده می‌شود که در آزمون برابری نسبت تیم‌های اعزامی به مسابقات کشوری از سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۵ نسبت به جمعیت ورزشکار هیچ‌گونه تفاوت معنی‌داری مشاهده نشده است؛ یعنی استان‌هایی که جمعیت ورزشکار کمتری دارند، تعداد کمتری تیم اعزامی به مسابقات کشوری داشته‌اند و به‌عکس، در حالی که فدراسیون والیبال کشور استرالیا در برنامه‌ای راهبردی که برای سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۵ طراحی کرده بود از عمده هدف‌های خود برنامه‌های بهبود یافته شرکت در مسابقات ورزشی و ایجاد فرصت‌های بازی را اعلام کرده بود (۱۸).

در آزمون برابری میانگین تیم‌هایی شرکت‌کننده در مسابقات والیبال داخل استانی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی میانگین تیم‌های شرکت‌کننده در مسابقات والیبال داخل استانی در یک سطح نبوده است. ۷۰ درصد استان‌ها به تدریج از شرکت در مسابقات والیبال داخل استانی محروم شده‌اند، در حالی که در بیشتر طرح‌های راهبردی در زمینه ورزش افزایش حضور و شرکت در صحنه‌های ورزشی از جمله هدف‌های عمده طرح‌هاست (۳۰)؛ به عنوان مثال در یکی از شهرهای کانادا در برنامه‌ای راهبردی که برای توسعه سیاست ورزش شهری و چشم‌انداز مشارکت مقامات شهری برای سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۸ طراحی شده بود، یکی از اهداف عمده مشارکت بیشتر مردم در ورزش و رقابت‌ها و نیز مشارکت واحدهای تجاری در ورزش بود (۲۹).

در آزمون برابری میانگین ورزشکاران نخبه در استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ بدین معنی که این استان‌ها به لحاظ دارا بودن میانگین نخبه‌ها در یک سطح قرار ندارند و بیشتر استان‌ها در این مورد در پایین‌ترین سطح قرار دارند، در حالی که جذب نیروهای ورزشی نخبه می‌تواند کمکی مؤثر برای پیشبرد اهداف ورزشی باشد. در طرحی راهبردی که برای

ورزش والیبال استرالیا انجام شده است جذب گسترده‌تر ورزشکاران نخبه از مهم‌ترین اهداف طرح به منظور افزایش انگیزه بهبود عملکرد و توسعه والیبال بوده است (۱۸، ۱۹).

در مؤلفه توسعه فرهنگی ورزش در آزمون نسبت جمعیت ورزشکار به نسبت جمعیت کل استان‌ها تفاوت معنی‌داری مشاهده شد؛ یعنی نسبت جمعیت ورزشکار به جمعیت کل در همه استان‌های مورد بررسی در یک سطح قرار ندارد. جمعیت ورزشکار والیبال در ۶۲ درصد استان‌ها کم است که یکی از دلایل آن عدم فرهنگ‌سازی مناسب برای شرکت در ورزش‌های مختلف، به‌ویژه والیبال است. در این زمینه استفاده از تبلیغات، رسانه‌ها و غیره می‌تواند میسر واقع شود. در بیشتر طرح‌های راهبردی که برای ورزش در ایران برنامه‌ریزی شده است این مؤلفه جایگاهی ویژه برای گسترش ورزش دارد.

در آزمون برابری نسبت ساعات پخش برنامه‌های ورزشی والیبال در استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد؛ یعنی نسبت ساعات پخش برنامه‌های ورزشی والیبال در همه استان‌های تحت بررسی در یک سطح قرار دارد و فراوانی آن نسبت به سایر برنامه‌ها ناچیز است.

در مؤلفه‌های توسعه علمی-پژوهشی و فناوری اطلاعات ملاحظه می‌شود که در آزمون نسبت فراوانی مقالات ورزشی در استان‌ها تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی فراوانی مقالات ارائه شده در استان‌های مورد بررسی در یک سطح نیست. بیشتر استان‌ها نیز در سطح ضعیفی قرار دارند. در بسیاری از طرح‌های راهبردی روی این مؤلفه تأکید زیادی می‌شود؛ مثلاً در دانشگاه مانیتوبا کانادا بخش عظیمی از دانشجویان و استادان روی تجزیه و تحلیل دقیق و جزئی مهارت‌های پرتابی در ورزش والیبال کار می‌کنند (۳۰). در همین کشور، شرکتی به نام «کانادا ورزش» تأسیس شده است که هدف عمده آن برنامه‌ریزی طولانی‌مدت برای افزایش مشارکت مردم در ورزش است. این شرکت در کنار این هدف عمده روی تحقیقات ورزشی مرتبط با سلامتی نیز سرمایه‌گذاری زیادی کرده است (۳۲). تحقیق دیگری در زمینه چگونگی توسعه ورزش همگانی در کشور انجام شده است که از اهداف آن گسترش فناوری اطلاعات، فرهنگ ورزش، مدیریت و برنامه‌ریزی در ورزش و منابع مالی بوده است (۱، ۷).

در آزمون نسبت کلیه کلاس‌هایی داوری، مربیگری و ارتقاء به جمعیت ورزشکار تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی نسبت کلاس‌های مربیگری، داوری، ارتقاء به جمعیت ورزشکار کلیه استان‌های تحت بررسی در یک سطح قرار ندارد. بیشتر استان‌ها از این نظر در سطح پایینی قرار دارند و تعداد مربیان غیرفعال نسبت به مربیان فعال بیشتر است، در حالی که آموزش و توسعه مربی از مهم‌ترین اهداف بیشتر طرح‌های راهبردی برای توسعه ورزش است

(۱۸- ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۹، ۳۲)؛ به عنوان مثال در طرحی راهبردی که در دانشگاه آریزونا آمریکا برای گسترش ورزش والیبال انجام شده است، آموزش مربی و افزایش نیروی انسانی مرتبط با والیبال از اهداف مهم بوده است (۲۶).

نسبت فراوانی کتاب‌های مرتبط با والیبال در هیئت‌های استان‌های مورد بررسی آزمون شده است که نتایج آزمون تفاوت معنی‌داری را نشان داده است؛ یعنی همه استان‌ها در این موارد در یک سطح نیستند و بیشتر استان‌ها نیز در سطح متوسط و پایینی قرار دارند. در مؤلفه توسعه استاندارد و ارزیابی ملاحظه می‌شود که در آزمون نسبت سالن‌های تمرینی و آموزشی به جمعیت ورزشکار استان‌های مورد بررسی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی نسبت فراوانی سالن‌های ورزشی تمرینی و آموزشی به جمعیت ورزشکار استان‌ها در یک سطح نیست و بیشتر استان‌ها نیز به لحاظ دارا بودن سالن‌های تمرینی و آموزشی در سطح خیلی پایینی قرار دارند که نکته بسیار قابل تأملی است.

در آزمون نسبت سالن‌های رقابتی به جمعیت ورزشکار تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد؛ یعنی همه استان‌ها در نسبت سالن‌های رقابتی به جمعیت ورزشکارشان در یک سطح قرار دارند و بیشتر استان‌ها سالن‌های استاندارد رقابتی کافی ندارند. در آزمون نسبت افراد استفاده‌کننده از هر سالن در هفته به جمعیت ورزشکار تفاوت معنی‌داری مشاهده شد؛ یعنی نسبت افراد استفاده‌کننده از هر سالن در هفته در استان‌های تحت بررسی در یک سطح قرار ندارد. بیشتر استان‌ها با توجه به کم بودن فراوانی سالن‌ها و فضاهای ورزشی در سطح متوسطی قرار دارند. در آزمون نسبت فراوانی توپ‌های تمرینی و آموزشی در استان‌های تحت بررسی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است؛ یعنی این استان‌ها در نسبت فراوانی توپ‌های تمرینی و آموزشی در یک سطح قرار ندارند. استان‌هایی مانند خراسان رضوی، مازندران، گلستان به لحاظ فراوانی توپ‌های تمرینی و آموزشی در سطح بالایی قرار دارند و سایر استان‌ها به نسبت جمعیت ورزشکار در سطح خیلی پایینی قرار دارند. در آزمون نسبت فراوانی توپ‌های رقابتی به جمعیت ورزشکار تفاوت معنی‌داری مشاهده نشده است؛ یعنی همه استان‌های مورد بررسی از این نظر در یک سطح قرار دارند که البته بیشتر استان‌ها در سطح پایین‌تری نسبت به سایر جمعیت ورزشکار قرار دارند. در مؤلفه توسعه امکانات و زیرساخت مشاهده می‌شود که در آزمون فراوانی زمین‌های روباز والیبال به نسبت جمعیت ورزشکار در استان‌های تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی نسبت زمین‌های روباز به جمعیت ورزشکار استان‌ها در یک سطح نبوده است و اغلب استان‌ها در سطح بسیار پایینی قرار دارند.

در تمامی طرح‌های راهبردی در زمینه توسعه هر نوع ورزشی، نه تنها والیبال، منطقی به نظر می‌رسد که بدون امکانات و زیر ساخت امکان گسترش وجود ندارد؛ به عنوان مثال در طرح گسترش ورزش که در شهر کلگری کانادا انجام شده، بر توسعه امکانات و زیرساخت تأکید بسیاری شده است (۲۵). همچنین در سال ۲۰۰۵، در دانشگاه آریزونا طرحی گسترشی برای والیبال بانوان انجام شده است که در آن بر مؤلفه امکانات، بودجه‌ها و نیروی انسانی تأکید شده است (۲۷). در مؤلفه توسعه تجهیزات ورزشی مشاهده می‌شود که در آزمون‌های نسبت فراوانی توپ‌ها و میله‌ها در استان‌های تحت بررسی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/05$)؛ یعنی همه استان‌های تحت بررسی به لحاظ نسبت فراوانی توپ‌های ورزشی و میله‌ها در یک سطح نبوده‌اند و نیمی از استان‌ها در سطح بسیار پایینی قرار دارند.

آزمون‌های فراوانی پرچم، سبدهای حمل توپ، تور و تابلوی امتیازات تفاوت معنی‌داری را نشان داده است ($P < 0/05$)؛ یعنی همه استان‌ها در این موارد به نسبت جمعیت ورزشکارشان در یک سطح نبوده‌اند. در بیشتر استان‌ها فراوانی پرچم، سبدهای حمل توپ، تور، تابلوی امتیازات در سطح پایینی قرار دارد، در حالی که در تمامی طرح‌های راهبردی بر مؤلفه تجهیزات ورزشی تأکید زیادی شده است. در کانادا برنامه‌ریزان دانشگاهی طرحی راهبردی برای ارتقای کیفی و کمی ورزش بین دانشگاهی طراحی کرده‌اند که از جمله اهداف عمده آن در وهله اول توسعه تجهیزات و امکانات و زیرساخت‌های ورزشی بوده است. در کنار این اهداف همکاری با سایر دانشگاه‌ها، مشارکت دانشجویان در ورزش کانادا، بازاریابی، ارتباطات، تبلیغات و غیره هم از دیگر اهداف آنان بوده است.

منابع:

۱. غفوری، فرزاد. (۱۳۸۲). تعیین عوامل موثر بر گرایش به ورزش همگانی و قهرمانی برای تعیین راهبرد های ورزش در جمهوری اسلامی ایران، رساله دکتری دانشگاه تربیت مدرس.
۲. فرد دیوید، (۱۳۷۹). مدیریت استراتژیک. مترجمان: ترجمه پارسائیان، ع. اعرابی، س. دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
۳. اچ ایگور انسف، ادوارد و مک، دانل، (۱۳۸۳). استقرار مدیریت استراتژیک، ترجمه، زندیه (سمت، تهران).
۴. الوانی، سید مهدی. (۱۳۷۶). تئوری سازمان، کتاب، انتشارات نشر صفار.

۵. الوانی، سید مهدی (۱۳۶۹). مدیریت عمومی، نشر نی، چاپ سوم.
۶. راسخی، مهدی (۱۳۸۶). بررسی نقش مدیران مدارس در توسعه و تعمیم ورزش آموزشگاه‌های استان آذربایجان شرقی.
۷. سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور (۱۳۸۲)، شرکت راد سامانه.
۸. گودرزی، محمود؛ هنری، حبیب (۱۳۸۶). طراحی و تدوین نظام جامع ورزش کشتی کشور، پژوهشکده تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۹. حمیدی زاده، حمیدرضا (۱۳۸۰). برنامه‌ریزی استراتژیک، انتشارات سمت.
۱۰. پاول، ساموئل، (۱۳۷۴). مدیریت استراتژیک در برنامه‌های توسعه، ترجمه، علی اشرف افخمی، انتشارات سازمان مدیریت صنعتی تهران.
۱۱. کمیته برنامه ریزی تربیت بدنی و ورزش (۱۳۷۷)، برنامه پنج ساله سوم توسعه بخش تربیت بدنی و ورزش.
۱۲. معماری، رضا (۱۳۸۳). گزارش عملکرد فدراسیون والیبال جمهوری اسلامی ایران، انتشارات فدراسیون والیبال.
۱۳. نصیری، فرهاد (۱۳۸۲). مدرسه والیبال، نشر علم حرکت.
۱۴. نعمتی، ابراهیم (۱۳۸۴). توسعه والیبال کشور بر اساس والیبال آموزشی، گزارش فدراسیون جمهوری اسلامی ایران.
۱۵. یزدانی خرم، محمد (۱۳۸۲). عملکرد والیبال در پنج سال گذشته، نشریه فدراسیون جمهوری اسلامی ایران.
۱۶. غلامیان، جواد و شجاع، رضا (۱۳۸۴). بررسی عملکرد سازمان‌ها و فدراسیون ورزشی ایران در عرصه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات ICT.
17. Http: // www.Australia sport commission, 2000.
18. Http: // www.Australian volleyball federation strategic plan, for year (2002-2005) (updated July 2003).
19. Http: // www. Volleyball Australia strategic plan (2005-2009).
20. Ansoft HI. (1994). Comment on Henry Mintzberg, s rethinking strategic planning. Long Range plan; 27[3]:31-2.

21. Http: // www. QVA – strategic plan 2005-2020.
22. Mintzberg H. (1994). The rise and fall of strategic planning London's Prentice Hall;.
23. David, C. Watt. (2003). sport management and Administration page 126,.
24. Http://WWW.Calgary civic sport policy strategic plan/2006-2008. August 16, 2006.
25. Http://WWW .England. Volleyball whole sport plan (2005-2007).
26. City of Arizona women's club Volleyball. File://J:/income\univer(2007).
27. File://J:\Volleyball\Health,leisure and human performance Research institute Dr...Mar/2004-2006/.
28. File: //J:\Volley\Team planning and Development Grants Grants-Sport participation to Enhance the Quality of life.(2007).
29. Http: //WWW. Interuniversity sport strategic plan/2007-2008 /Canadian
30. Http://WWW.ais.org.su/2003.
31. Http://WWW.hr.uwaterloo.ca/2002.
32. Http: //WWW .ORS/Strategic plan2004-2007
33. Http: //WWW. Shelley streed, Gar-Field Volleyball contract, 2003.